

ТМ	Г. XXXV	Бр. 4	Стр. 1793-1796	Ниш	октобар - децембар	2011.
----	---------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Приказ дела
Примљено: 14. 9. 2011.

Предраг Цветковић

РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА И ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА*

Зборник „Регионализација – услов демократије и равномерног развоја Србије“, настао је као резултат тежње да се, по значају актуелна а по структури и ангажованим интересима комплексна тема регионализације, истражи коришћењем научног инструментаријума из различитих сегмената друштвених наука (социологија, право, економија, политикологија).

Систематизација зборника заснована је на дедуктивном (од општег ка посебним питањима) принципу. Тако се први прилог, „Принципи децентрализације и регионализације“, аутора Дарија Миленковића, бави успешним покушајем апстраховања основних начела на којима се регионализација као политички и социолошки феномен заснива. Читалац се уводи у полазне основе регионализације као процеса, уз преглед појмовног апарата у функцији проучавања наведене теме (методологија и облици регионализације, НУТС систем, регионална политика ЕУ, принцип субвенционости). Аутор се не задржава на прегледу појмовног инструментаријума, већ отвара простор и за ужа, не мање важна питања попут односа регионализације и прекограничне сарадње, те сепаратизма као могуће последице и аргумента *contra* јачања регионалне компоненте у структури државног уређења. У раду је изнета теза да је, без обзира на препреке и недоумице, регионализација неопходан процес на путу Србије ка Европској унији, те да је формирање и јачање региона у функцији наведеног циља.

Зборник се наставља радовима уже стручне провенијенције, који се наслањају на општи појам регионализације дат у прилогу горе описаном. Ауторка Маја Настић у свом раду „Правни аспекти регионалног принципа“, јасним формулацијама износи убедљиву анализу тзв. „регионалног принципа“, уз елаборацију подпојмова, као што су регионална држава и региони. Посматрајући регионализацију кроз призму уставноправног режима, ауторка ставља процес регионализације у дискурс конституционалних структур

---

peri@prafak.prafak.ni.ac.rs

* Јован Живковић и Дарио Миленковић, прир. *Регионализација – услов демократије и равномерног развоја Србије*. Центар за регионалну политику, Ниш, 2010, 1-51.

Припремљено у оквиру пројекта *Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије (179013)*, који се изводи на Универзитету у Нишу – Машински факултет, а финансира га Министарство просвете и науке РС.

тура изабраних држава Европске уније. У раду се посебан акценат даје на преглед организације власти на нивоу региона и на могућност да као пуноправни партнер партиципирају у међурегионалним, европским и међународним односима. Кроз прилог се доследно заступа став да је регионализација легитимни политички концепт који има неспорно место и значајну функцију у конституционалним системима држава чланица ЕУ. Наведена позиција прожима се са улогом регионализације као процеса изградње „супрационалног“ политичког простора у Европској унији.

Посматрање регионализације кроз економску призму суштински се своди на питање да ли и у којој мери описани процес доприноси изједначавању диспаритета у нивоу економског развоја различитих региона. Управо је ово кључно питање предмет рада аутора Милорада Божића „Регионалне неједнакости у условима тржишног начина привређивања“. Наиме, у зависности од економске снаге региона и његових економских проблема, зависи решавање отворених питања у другим областима друштвеног живота. Регионалне неједнакости имају потенцијал стварања политичког и социјалног незадовољства: и због тога, такође, заслужују пажњу академске заједнице. Полазећи од тезе да тржишни начин привређивања, као један од стубова процеса глобализације, наилази на специфичне тешкоће када се ради о државама у транзицији, аутор идентификује следећи недостатак описаног тржишног принципа посматраног у контексту регионализације: реч је о чињеници да тржишно привређивање које је разобручено и без корекције кроз политичке директиве и правну регулативу, нема у видокругу оптимизацију регионалног развоја (као, у крајњем, политички циљ). Стога је неопходно да државна интервенција реагује као коректив, те да на кратак и средњи рок обезбеди баланс између потребе равномерног развоја региона, са једне, и принципа тржишног привређивања (чији каталог циљева не садржи наведену сврху), са друге стране. Аутор констатује да неразвијени и мање развијени региони не могу парирати развијеним областима у погледу нивоа привредне инфраструктуре, ширине понуде на тржишту, приступа државним институцијама, расположивости кадрова итд. Уколико би се кориговање оваквих недостатака препустило тржишним механизмима, готово је извесно да би дошло до продубљивања социјалних и политичких проблема, незапослености, неискоришћења развојних потенцијала, те у крајњем до неконтролисаних миграционих токова. Средство за спречавање оваквог, неповољног развоја јесте стратешко опредељење државе да регионалну политику води на начелима одрживог развоја, заснованог на расположивим развојним ресурсима те захтевима регионалног, као и тржишта државе у целини. Унапређење економског потенцијала мора бити координисано са активностима на локалном, али и на нивоу централне власти. Правни оквир мора, међутим, бити довољно флексибилан у остављању простора регионалним и локалним органима власти да сопственим мерама подршке утичу на обим и структуру инвестиција и нивоа економске активности уопште. Посматрано кроз призму интереса и позиције Републике Србије, аутор истиче да су до сада изостале мере стратешког карактера као претпоставка функционалне и економски прихватљиве регионализације. Констатујући присуство преживелих и превазиђених модела друштвене организације, аутор сугерише потребу да се најпре успостави ефикаснији систем локалне самоуправе. На том основу би се изградила структура економских, политичких и социјалних мера усме-

рених ка реализацији одрживог регионалног развоја. Ови се циљеви не могу постићи мерама интервентног карактера и краткорочне перспективе.

Социолошки аспект регионалног развоја у највећој мери своју тачку пресека налази у питању квалитета живота. Управо је то тема рада „Квалитет живота и неравномерни регионални развој“, ауторке Гордане Стојић. Постављајући тезу да је питање остваривања одређеног квалитета живота као резултата равномерног регионалног развоја актуелно не само у државама у транзицији, већ и у земљама чланицама ЕУ, ауторка указује на комплексност овог питања условљеног историјским наслеђем, демографским, економским, социјалним, политичким и културолошким факторима. Занемаривање или неадекватно решавање овог питања може бити извор социјалних тензија, осећања запостављености, све до његовог коришћења у функцији квази-аргумента за тврдњу о постојању дискриминације. Државе у транзицији карактерише недостатак или неодогавајући ниво инфраструктуре у ширем смислу (институционална, саобраћајна, информатичка), што у даљем има за последицу смањење или изостанак економске активности неопходне да би се регион развијао на начин и у правцу који је пожељан и потребан, посматрано кроз услове конкретног региона (социјалне, демографске, географске). Поткрепљујући сопствене премисе емпиријским подацима о просечним зарадама по окрузима, потом учешћа „дугорочно незапослених лица“ (незапослених у периоду дужем од 12 месеци), степену „ризика од незапослености“, те индексу хуманог развоја (ХДИ) заснованог на критеријумима дужине животног века, степена образовања и дохотка по глави становника, ауторка закључује да је проблем регионализације у контексту јавног дискурса Србије по правилу интерпретиран у политичком контексту. Стога је резултат такве интерпретације завистан од политичке и идеолошке оријентације актера, од чега нису имуне ни академске дискусије о овом питању. Залагање за функционалну регионализацију и изградњу капацитета за кохерентну политику друштвеног и економског развоја претпоставка је заустављања продубљивања регионалних разлика и феномена „развоја неразвијености“. У крајњем, обезбеђење приступа квалитетним услугама у области образовања, здравства, социјалне заштите, културе, информатике и слично, комплементарно је процесу унапређења привредног развоја и одрживости региона мерама економске политике.

Као резултат природне и логички засноване систематизације, зборник закључује рад „Могућности регионализације Србије“, аутора Јована Живковића. Уз преглед историјског развоја идеје децентрализације и регионализације у Србији, аутор указује на чињеницу да савремена потреба за новим сагледавањем и актуелизовањем питања регионализације свој корен има у променама симболизованим кроз пад Берлинског зида 1989. године. Тада се, такође, генеришу два приступа регионализацији који су основ дуалне поделе концепта регионализације у Републици Србији, све до данас. Реч је о симетричном и асиметричном (сложеном) концепту регионализације. Сложени концепт карактерише вишестепеност регионализације. Представљајући основне карактеристике концепта регионализације, аутор наглашава да без обзира на модел регионализације, регионални и/или локални ниво власти морају имати прегоративе да усвајају правно-законску регулативу, управљају подсистемима у образовању, информисању, култури и екологији, потом да уживају одређену фискалну, финансијску и имовинску аутоно-

мију, могућности предузетничке иницијативе те одговарајућег партиципирања у централној власти, уз могућност регионалног повезивања. Кредо аутора је да је регионална аутономија апсолутно неопходна. Своју тезу подржава цитирајући одредбе Европске повеље о регионалној аутономији из 1997. године и Нацрт Европске повеље о регионалној демократији. У прегледном излагању о основним препрекама за децентрализацију и регионализацију Србије аутор, позивајући се између осталог и на стратешке документе Републике Србије, поентира да је неравномерна развијеност Србије последица унитарног друштвеног концепта, подржаног и активностима интересних група (политичких партија, пре свега), којима недостаје холистички приступ и укупна перспектива. Уместо тога, они су вођени уским и парохјалним интересима. Суштинска последица описане ситуације је нагомилавање моћи у центрима који су ван сваке политичке, правне и економске контроле, уз предвидљиво деловање тих центара као инструмената протекционизма сваке врсте. Аутор могућност превазилажења наведених патолошких појава види у поновном успостављању економске базе локалних самоуправа, кроз враћање имовине која је сада у својини Републике Србије, те примени принципа субвенционости као кључне претпоставке децентрализације (уз критику што овај принцип није нашао адекватно место у релевантном правном оквиру). У раду се нови предлози политичко-територијалне поделе карактеришу као конзервативни, уз одсуство поштовања принципа регионалне равнотеже, интегритетности, функционалности, ефикасности и субвенционости.

Може се закључити да Зборник „Регионализација – услов демократије и равномерног развоја Србије“, приређивача Јована Живковића и Дарија Миленовића концепцијски, као и избором тема и аутора, представља штиво које је у функцији не само даљег академског истраживања ове актуелне, комплексне, вишедимензионалне и захтевне теме, већ и актерима који непосредно учествују у решавању проблема које регионализација као укупан процес иницира и на које утиче.